

PÁL APOSTOL TANA A HELYETTES ELÉGTÉTELRŐL.

Azt a kérdést kell megvizsgálunk, hogy mit tanított Pál apostol Krisztus halálának befolyásáról az idvezülésre; tanította-e ő a helyettes elégtétel tanát oly alakban, mint Kálvin és követői? Kálvin és követőinek tana lényegileg ez: hogy mialatt Istent irgalmassága arra készíti, hogy a töredelmes bűnösök vétkeit megbocsássa, az alatt az ő igazságossága ezt lehetetlenné teszi, mindaddig, míg valami elégtétel nem tétetett, valami szenvedés nem következett be, és az isteni haragnak valamely kifejezése világosan nem nyilvánult a bűn ellen. Ez az elégtétel Krisztus halála által vitetett véghez, a ki áldozatul adta magát Istennek a mi bűneinkért, helyettünk bűnhődött, Isten igazságának eleget tett, kiengesztelte az ő haragját és kibékítette őt velünk. Krisztus halála által valami olyat vitt véghez, a mi lehetővé tette Istennek, hogy az emberi bűnt megbocsássa, a mit másképen nem tehetett volna.

Kálvin Institutióiban azt mondja: „hogy Isten ellensége volt az embereknek, a mig Krisztus halála által vissza nem vitettek az ő kegyéhez“, hogy Krisztus magára vette és saját személyében szenvedte azt a büntetést, a mely az Isten igazságos ítélete szerint minden ember felett lebegett; hogy vére által eleget tett azon bűnökért, a melyek gyűlöletessékké tették az embereket Isten előtt; hogy ezen bűnhődés által az Atya Isten megelégedett és teljesen kiengesztelődött; s hogy ezen szószólónál fogva haragja lecsendesedett. Szükséges volt, így szól, hogy Krisztus érezze az isteni harag szigorúságát, a végből, hogy kiengesztelje az ő haragját és eleget tegyen az ő igazságának. Krisztus a bűnösök helyébe tétetett, hogy kiállja mindazokat a büntetéseket, a melyek reájok mérettek volna.“

A helyettes elégtétel tana, tehát, a kálvinizmus szerint, a következőket tanítja:

1. Hogy Isten ellensége volt az embernek Krisztus haláláig.
2. Hogy Krisztus eleget tett Isten igazságának és megfizette a mi tartozásunkat.
3. Hogy ő helyettes volt, a ki helyettünk állta ki a büntetést;

s mint ilyen lakolt és szenvedte el Isten haragját s minden a bűnösökért illő büntetést.

4. S hogy ő ekkép kibékítette Istent az emberrel s lehetővé tette Istennek, hogy bűneinket megbocsássa, a mit másképpen nem tehetett volna, ha mindjárt az ember bűnét meg is bánta volna.

Tanitotta-e Pál valamelyiket e tanok közül; tanította-e, hogy Isten ellensége volt az embernek, míg Krisztus meg nem halt?

Pál mindig azt tanítja, hogy a bűn az embert Isten ellenségévé teszi, Istentől eltéríti és elidegeníti; de azt soha sem tanítja, hogy az Istent az ember ellenségévé teszi. Ő így szól: „Mert ha mikor ellenségei voltunk, megbékéltünk Istennel az ő fiának halála által, sokkal inkább megtartatunk az ő élete által, minekutánna megbékéltünk vele. Ő nem mondja: „Mert ha mikor Isten ellenségünk volt, megbékélt velünk fia halála által“, a mint Kálvin tanítja. Pál azt is határozottan mondja, hogy Istennek nem volt szüksége az emberekkel megbékülni, miután ő addig is szeretete őket, a míg bűnösök voltak és a mielőtt Krisztus meghalt. Az Isten pedig a mihozzánk való szerelmét ebben mutatta meg, hogy mikor még bűnösök volnánk, a Krisztus mi értünk meghalt.“ És az efézusbeliekhez írott levelében így szól: „De az Isten gazdag levén az irgalmasságban, az ő nagy szerelméből, melylyel szeretett minket, mikor a vétkekben meghaltunk volna, minket is együtt megelevenített a Krisztussal, kinek kegyelméből tartattatok meg.“

Pál tehát nem tanítja a Kálvin-féle tanok közül az elsőt az elégtételre vonatkozólag, névleg, hogy Isten ellensége volt az embernek Krisztus haláláig, hanem határozottan az ellenkezőt tanítja, azaz, hogy Krisztus halála az Isten szeretetének eredménye volt, a ki azért küldötte őt, hogy adja az ő életét és halálát a bűnös világért.

Másodszor azt kérjük, tanítja-e Pál, hogy Jézus eleget tett Isten igazságának és megfizette az illető adót a Mindenhatónak az emberiségért?

Ha tán valahol megtalálható, úgy ezekben a szavakban találhatik: „váltságdíj és megváltás“. A váltságdíj az a pénz volt, a melyet a foglyok és rabszolgák kiváltásáért fizettek. A régi korban az volt a szokás, hogy a hadi foglyokat rabszolgákká tegyék. Az adózók is, a kik nem tudtak fizetni, mint rabszolgák adattak el a rómaiaknál és más népeknél. A kik úgy szabadultak meg, ha barátaik vagy rokonaik a váltságdíjat vagy adósságot értették megfizették. Bizonyára fordul elő ilyen állítás, „hogy Krisztus életét váltságdíjul

adta sokakért“ és hogy „mi Krisztus drága vére által szabadítottunk meg“; de az lehet nem fordul elő, hogy az adósság Istennek fizettetett, vagy hogy Isten volt az a szigorú hitelező, a ki rabszolgaságban tartott minket, míg a teljes váltság megfizettetett neki. Ellenben, a Jelenések könyve szerint, a szentek az égben dicsérik a Bárányt, mivel ő vére által megváltotta őket Istennek. A bűn a rabszolgaságtartó, a kegyetlen zsarnok, a melynek szolgálatától mi megváltottunk. Pál azt mondja a korinthusbelieknek, hogy nekik minden bűnt, mértékletlenséget és vétkeiséget kerülni kell, mert ők áron vétettek meg, és már nem a bűnhöz, hanem Istenhez tartoznak, a ki megszabadította őket az ő fia halála által.

Pál idejében a világ tele volt rabszolgákkal, a kik vagy mint adózók, vagy mint hadi foglyok lettek szolgákká. A legjobb cselekedet, a mit az emberek véghez vittek, az volt, hogy az ilyeneket váltsák ki, megfizetvén érettük a váltságdíjat. Hasonlóképpen a kik bűnt követtek el, a bűn szolgálói voltak és természetes vala azt mondani, hogy Krisztus életét és halálát adta, hogy az embereket a bűn és rossz szolgaságától megszabadítsa. De az sehol sem fordult elő, hogy Krisztus kiváltotta az embereket a mindenható bírótól. Bárminő adóssággal tartozunk Istennek, ő szabadon megbocsát nekünk azalatt a feltétel alatt, hogy bizzunk az ő szeretetében, bánjuk meg bűneinket és bocsássuk meg másoknak is ellenünk való vétségeit. Mindennapi imánkban is így szólunk: „Bocsásd meg bűneinket, mint mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek“; nem pedig: „Bocsásd meg bűneinket, mert Krisztus megfizetett azokért.“

Valójában, ha a mi Isten iránt való tartozásunkat Krisztus megfizette volna, a bocsánat lehetetlen lenne. Ha Krisztus teljesen eleget tett és megengesztelte Istent az emberi bűnért, az isteni irgalom számára nem marad hely.

Még kevésbé tanítja Pál, hogy Krisztus az ember helyett büntettetett, vagy hogy Isten haragját helyettünk viselte. Ilyen theologiai koholmányt sehol sem tanít Pál. Jézus maga kijelenti, hogy ő Isten szeretetét, nem pedig haragját hordozta szívében, midőn életét adta. „Azért szeret Atyám, mert életemet leteszem.“

Főlöszleges hosszasabban bajlódni ez elméletekkel, mivel ezek már muló félben vannak és nem sokat törődnek velök az emberek. Mindazáltal igaz, hogy Pál sokat beszél Jézus haláláról, a bűn megbocsátásával kapcsolatban. Lássunk erre vonatkozólag néhány tételt: „Krisztus az istentelenekért halt meg.“ „Kibékültünk Istennel az ő fia halála által.“ „Krisztus magát a mi bűneinkért adta.“ „Megsza-

badított minket a törvény átkától.“ „Váltságdíjúl adta magát mindenekért“ stb. Midőn ilyen mondatokat találunk az új testamentomban, a melyek mindegyre idézettek valamely Kálvin-féle elmélet támogatására, nem csoda, ha azt képzeljük, hogy Pál a helyettes elégtételről valamely tant tanított, a mely a Kálvin-féle elmélet mellett bizonyít. De egy kevés vizsgálódás meg fogja mutatni nekünk, mire czélt az olyan mondatokkal és miért használta azokat.

Midőn Jézus a világra jött, a zsidók, görögök és rómaiak vallásos tisztelete főképen áldozatok segélyével történt. A zsidótemplomban mindennap reggeltől estig véres áldozatok folytak a nagy oltáron, a mely a szent hely előtt állott. Athenaeben, Korinthusban, Rómában, Antiochiában, Alexandriában hasonlóképen történt. Ez volt csaknem az egyedüli nyilvános tisztelet, melyet az emberek ismertek. A kereszténység születésével mindez eltűnt. S annyira el, hogy mi nehezen tudjuk ismerni az érzést, a mely azt sugalta. De az az érzés őszinte volt. Az emberiség áldozat által könyörgött; ez által vallották meg bűneiket; ezáltal kerestek bocsánatot; ezáltal közelebb érezték magukat Istenhez és béke honolt sziveikben. Áldozat utján adtak hálát Istennek irgalmáért, imádták hatalmát, borultak le szentsége előtt, keresték bűneik bocsánatát s kértek áldást vállalataikra és foglalkozásaikra.

Ez az egész rendszer eltűnt a kereszténységgel. Nem kellett-é, hogy a világ megzavartassék egy oly vallás által, a melynek nincs temploma, oltára és áldozata? Hogy közeledhetik az ember Istenhez, mi módon nyerhet bocsánatot a keresztény vallás által, a mely minden isteni tiszteletet nélkülöz, pusztá és hideg? Hová lettek a fényes ritus, a nagyszerű istentisztelet, az áldozati barmok, a tömjénfüst s javaink nemes feláldozása az Istennek?

Pál és a többi apostolok e kérdésekre így feleltek: „Krisztus a mi áldozatunk. Általa mindnyájunknak bejárása van Istenhez. A mi a régi vallás áldozatai által érettetek tétetett, az most általa tétetik. Ő a nagy áldozat, a ki Istenhez vezet. Az ő tiszta vére, a mely oly nemesen adatott, bizonyítéka Isten irántunk való folytonos szeretetének. Krisztus halálából Istennek szeretete tűnik ki, nem pedig bosszúja. Isten úgy szerette a világot, hogy az ő legkedvesebb gyermekét halálra adta érettünk. Isten irántunk való szeretetét mutatta meg akkor, midőn érettünk bűnösökért Krisztus meghalt. A mit az áldozatok tettek, azt tette Krisztus érettünk. Minden áldozatnak az volt a czélja, hogy az embert közelebb vigye Istenhez. Ez az, a mit a Krisztus tett. Ő váltságdíj, megváltás, engesztelő áldozat és közbenjárás!“

Bizonyos, hogy mint csupa tény, Krisztus halála nem volt áldozat. Az áldozat szent ajánlás. Krisztust ellenségei gyűlöletből ölték meg. Azoknak, a kik őt megölték, nem volt az a gondolatuk, hogy ezáltal istentiszteletet végezzenek. Ő nem betű szerint, hanem szellemileg volt áldozat; áldozatul ajánlván fel magát, hogy tegye Isten akaratát és segítse az emberiséget. Egyik új testamentumi író így szól: Mennyivel inkább fogja Krisztus vére megtisztítani a ti lelkiismereteket, a ki az örök szellem által ártatlan áldozatul felajánlta magát Istennek. Az örök szellem az, a mi megtisztítja a lelket, a nagylelkűség és jóság örök szelleme; nem testi vér, hanem isteni önfeláldozás. Ez az erő a Jézus halálában.

Az áldozatok amnyira értetlenek a mi gondolkozás módunknak és érzésünknek, hogy nem tudjuk elképzelni, mi módon tudták az emberek Istent igazán imádni ez úton. Ők közelebb járultak hozzá azok által az ajándékok által, a melyeket neki vittek. Ez úton igyekeztek kimutatni szeretetüket; boldogok és jobbak voltak, ha ezt tehették.

Minden isteni fizteletnek célja az, hogy közelebb járuljunk Istenhez. Ő oly messze, oly magasan oly különbözőnek látszik tőlünk, hogy nem érezzük magunkat szabadoknak vele úgy beszélni, mint barát barátjával beszél. Midőn érezzük, hogy sok rosztat tettünk, félünk e miatt hozzája közeledni, azt hívén, hogy ő neheztel és el van idegenedve és hogy nincs jogunk addig hozzájárulni, a mig valamit nem tettünk megengesztelésére. A régi időkben, midőn egy király megsértetett, alattvalói ajándékokat hoztak, hogy őt megengeszteljék. Ugyanezt tették Istennek is. A miket birtak, azok közül a legjobb ajándékokat adták neki, ökröket, juhokat, sőt saját gyermekeiket is. Hanem Krisztus munkája az volt, hogy Istent oly közelről tegye láthatóvá az embernek és az embert Istennek, miszerint megmutassa, hogy semmi engesztelő áldozatra nincs szükség. Ez volt az áldás, a mit a világnak adott. Az ő halála véget vetett az áldozatok ajánlásának. Az ő maga-megadása megmutatta, mi az Isten szeretete, és ily módon Krisztus azért élt és halt meg, hogy egyszersmindenkorra az embert kibékítse az Istennek. Nem Isten fordult el tőlünk, hanem mi fordulunk el tőle. Nem az Istennek van szüksége arra, hogy kibéküljön az emberrel, hanem megfordítva.

Mindazok az elméletek tehát, a melyek igénylik, hogy valamit tenni kell, hogy Istennek kibéküljünk, az ő haragját kiengeszteljük, vagy hogy eleget tegyünk az ő igazságának és irgalmasságának: az Istenről való pogány felfogáshoz tartoznak. Nemcsak keresztény elle-

nések, hanem kereszténység elöttiek is. Mivel mi nem tudunk kibé-
különi másokkal, valami elégtétel nélkül, azt képzeljük, hogy Isten-
nek is valami elégtételre van szüksége. Mivel mi embertásaink iránt
kemények vagyunk és megbocsátani nem tudunk, azt gondoljuk, hogy
Isten is olyan irántunk. Abban a pillanatban, a melyben őszintén és
nagylelkűleg megtudunk bocsátani másoknak, átlátjuk, hogy Isten is
őszintén megtud bocsátani nekünk. Ezért mondta Jézus: „Ha meg
nem bocsátotok másoknak, Isten sem bocsát meg nektek“. A mi
engesztelhetetlenek vagyunk, nem tudjuk hinni, hogy ő megbo-
csáthat nekünk. A tisztának és irgalmasnak ő is magát tisztának
és irgalmasnak mutatja, az irgalmatlannak pedig úgy, mint irgal-
matlan.

A Kálvin-féle helyettes elégtételi tannak ártalma az, hogy aka-
dályoz minket, hogy a mennyei atya ingyen kegyelmét és mindig
jelenlevő jóságos szeretetét szemléljük. Az azt tanítja, hogy Istennek
lehetetlen megbocsátania, míg valamely áldozat által ki nem engesz-
teltetik. Ha úgy, miért nem kell hogy elég tétessék a mi igazsá-
gunknak is, mielőtt megbocsátunk? Ha Isten igazán megsértette
engesztelést kíván, akkor komolyan megsértette nekünk is jogunk
van hasonló engesztelő áldozatot kívánni. Az Istenről való szigoru
nézet minket is szigoruakká teszen egymás iránt. Hanem Pál azt
tanítja, hogy Istennek nincs szüksége kiengesztelésre, ő maga en-
gesztelő áldozatot ajánl az embernek. „Isten Jézust engesztelő ál-
dozatul tette“. Isten nem kíván engesztelő áldozatot, hanem ő ad
egyet, az emberhez való gyöngédségének kifolyása és bizonyága
gyanánt; az ő igazságossága csak egy más neve az ő szeretetének, ő
igazságos tud lenni és igazsága van, megtud bocsátani azoknak, a
kik az ő szeretetét fiának képén látják. A régi rendszer szerint az
emberek véres áldozatokat hoztak az Isten megengesztelésére; a ke-
reszténység szerint Isten engedi az ő fiát, hogy a világ kiengeszte-
lésére magát áldozatul adja.

Mégis azt kell kérdeznünk, mi volt kiválólag a Krisztus halá-
lában, a mi az embert Istenhez viszi?

Mindig nagy erő volt Jézus halálában arra nézve, hogy az em-
beri szívet megindítsa. Nem olvashatjuk az ő történetét az isteni
titoknak az ő szent áldozásában való új érzése nélkül. Az egész
evangelium ebben tetőzik. Nem csupán a halál ténye, a mi minket
oly közelről érint. Minden nap halmak meg körülöttünk. Nemcsak
szántszándékos és hősileg végrehajtott halál ihlet meg minket. A
párbajozó, katona, öngyilkos önszántából megyen a halálra és mi

érintetlen maradunk. A lélek nemessége az, a mi megdicsőíti az áldozatot. A marttyrok nemes serege, minden korban, közelebb emel Istenhez, bizonyítván, hogy Isten a lelket támogathatja jelenlétével és azt a halál küzdelmén felül emeli szeretetének édes érzetében. Az úgy nagysága és a lélek nagysága az, a mi erőt kölcsönöz az áldozatnak. Jézus, a legnagyobb lélek a földön, életét a legnagyobb ügyért adta és ily módon ő az egész világot közelebb viszi Istenhez. Hanem az örök szellemnél fogva adta ő azt, a szellemnél fogva, a mely örökkön-örökké működik minden szerető lélekben az egész világon keresztül.

A nagy tény az, hogy Isten szeretete az ember szeretete által munkál, hogy az embereket megtérítse és megmentse. Az egyedüli erő, a mi az embert jobbá teszi, jóság. Félelem és erőszak megakadályozhatja, hogy rosszabb legyen; ezek megakadályozhatják a bűntény létrejövését, de csak nemes szeretet teheti az emberiséget jobbá. Minden nagylelkű önfeláldozás felfelé emeli a világot.

Jézus halála tehát nem volt kivételes eset, hanem a szeretet örök törvényének a legmagasabb nyilvánulása. Az örök szellem által ajánlta ő fel magát Istennek az emberek szolgálatára.

Minden elmélet az elégtételt illetőleg két osztályba sorozható mythologiaiba és szellemibe. A mythologiai elmélet azt tanítja, hogy valami egyezkedés történt a természetfeletti világban; valami munka vitetett véghez a végből, hogy az isteni igazságnak elég tétessék, röviden, hogy Istennek lehető legyen bűnbánó gyermekeinek megbocsátani.

A többi elméletek szellemiek, tanítván, miszerint Krisztus azért halt meg, hogy bizonyosságot tegyen Isten örök szeretetéről; nem hogy azt megteremtse, hanem hogy ismeretessé tegye, és hogy az ő halála a legfőbb példája annak hatalomnak, a mely az égből az emberi szívbe leszáll, hogy a világot megtisztítsa, megszabadítsa és megmentse. Az azt tanítja, hogy mi mindnyájan azon szellemben élhetünk és cselekedhetünk; ez isteni életnek mindnyájan közvetítői lehetünk, mindnyájan egyesülhetünk Jézussal, hogy kibékítsük az embereket Istennel és egymással.

Pál azt mondja, hogy ő örvend az ő szenvedéseiben, a melyek alkalmassá tették őt, hogy kipótolja, a mi hiányzik a Krisztus szenvedéséből (Koloss. I. 24.) Ez a szöveg nagyon megzavarta azokat a theologusokat, a kiknek elmélete azt hirdetni, hogy Krisztus szenvedése teljes volt és tökéletes elégtétel az összes emberiség bűnéért. Pál úgy látszik, azt mondja, hogy az ő szenvedése kipótolta, a mi

Krisztus szenvedésében hiányzott. Az igazság az, hogy az emberi önfeláldozás elébb viszi Krisztus munkáját. Minden szenvedés, a melyet embertársainkért nemesen eltűrünk, olyan természetű, mint a Krisztus szenvedése és ugyanazt az engesztelő munkát végzi; könnyebbé teszi az isteni szeretetben való hívést, mivel ugyanazon szeretetet láttuk az emberben is. Ha az emberek megbocsátanak nekünk, hisszük, hogy Isten is megbocsáthat nekünk. Az ember szeretete tehát olyan, mint a Krisztusé, kibékíti a világot Istennel; és a martýrok vére a Krisztuséhoz hasonló megváltó erővel bír. Jézus magát is martýrnak tartotta. (Ján. XVIII. 37.) És kijelentette, miszerint ő azért jött, hogy életét váltságul adja sokakért. (Mát. XX. 28.) Azonban e szavakat: „váltságdíj, megváltás“, jóllehet Jézus halálára alkalmaztatnak, nem kell betű szerinti értelemben venni. Váltságdíjat a rabszolgatartónak fizetnek, hogy engedje el az ő foglyát. De a Krisztus halála nem fizettetett egy rabszolga tartónak sem; az egy áldozat volt Jézus égi szeretete által Istennek és embernek felajánlva, önként adatván oly célból, hogy győzze meg embertársait isteni evangéliumának igazságáról; s hogy a mit élete nem tudott kieszközölni, azt hajtsa végre az ő halála. Az meghihlette a sokaság szívét, bűnbánattal és hittel töltvén el őket. Ily módon megváltotta az embereket, megszabadítván őket a bűn szolgaságától. Váltságdíj volt, a mennyiben olyan eredményt szült, mint a váltságdíj, összetörte a bűn lánczait és megszabadította a foglyokat annak hatalmából. „Mert a ki bünt követ el, a bűn szolgája“. (Ján. VIII. 34. Róm. VI. 16.) Krisztus élete és szenvedése az isteni szeretet nyilvánulása volt.

Különös, hogy az a kísérlet, miszerint ezeket a szavakat „váltságdíj, megváltás“ betű szerinti értelemben vegyék, olyan elméletet hozhatott létre, a milyen a helyettes elégtétel tana.

Egy más kifejezés is alkalmaztatik Jézus halálára az emberi üdvözüléshez viszonyulva, a melyet Pál Róm. III. 25-ben használ e néven, „engesztelő áldozat“. Pál itt utal a zsidók bűnéért való engesztelő áldozatára, (III. Mózs. IV. VI.) és ezt szándékozik mondani az ő zsidó hallgatóinak: „Midőn áldozatotoknak vérét az oltárra hinteni láttátok, vagy midőn a főpap az engesztelődés napján vért hint a kegyelem táblájára, ez azt jelenti nektek, hogy Isten könnyörülni fog rajtatok és elfogadja bűnbánatokat. Mostan a helyett, hogy áldozatot kérne tőletek, a mely őt kiengesztelje, Isten maga állította elő az áldozatot, Jézust, mintegy kegyelem táblát, a hol ő találkozik veletek, a mint mondja: „Ott lések te veled szembe, és

szólok veled a kegyelem táblájáról“. (II. Mózs. XXV. 22). Isten Jézust ilyen irgalom táblául állította fel, a hol az ember közlekedhetik vele hit által. A régi irgalom-tábla el volt rejtve a szentek szentébe, csak a főpap láthatta. Ellenben Isten közös irgalom-táblát állított fel, a hova mindenki elmehet. Az az ő jelenlevő, közvetlen szeretetének nyilvánulása. Az azt mutatja, hogy Isten ugy igazságos, mint irgalmas is a mi bűneink megbocsátásában; az ő bocsánata elveszi a mi bűneinket és azokra nem emlékszik többé. Ez a valószínű jelentése Róm. III. 25., 26., a mely a theológusoknak oly nagy csatatérül szolgált.

A mód, a mely által Krisztus halála nekünk bocsánatot szerez, ekkép magyarázható ki: midőn öntudatosak vagyunk a mi tökéletlenségünkről és bűnünkről, irtózunk az isteni jelenléttől, éppen a miként kerüljük annak az embernek jelenlétét, a kit megsértettünk. Isteni neheztelést érzünk magunkon, nem mivel voltaképen Isten haragos, hanem mivel ugy tetszik, hogy általunk megsértetett. Ekkor lelkiismeretünk ellenünk támad és ez az érzés oly fájdalmas, hogy azt kikerülendő, elfordulunk az Isten gondolatától és igyekezzünk őt elfelejteni. Hanem a mi erőnk a megjavulásra az Isten jelenlétében és szeretetében való hit által kell hogy származzék; mert csak hit lelkesít a valódi jóságra. Ily módon a lelkiismeret a helyett hogy jobbakká tenne, rosszabbakká teszi, mivel elbátorítalanít és azt éreztetni velünk, hogy Istennek haragudnia kell reánk. Ekkép „a bűn ereje a törvényben van és a mi életre adatott volna, halálra szolgál.“ Krisztus rátalál és elmozdítja ezt a nehézséget, jellemében feltüntetvén előttünk Isten végtelen szeretét az ő bűnös gyermekeihez. Mint szent, tiszta és büntelen lény, Jézus Isten szentségének képét viseli; minthogy kész megbocsátani és a töredelmes bűnöst szeretni, Isten irgalmát tünteti fel. Ezzel az egyesített befolyással kibékíti elménket az isteni igazsággal és irgalommal; és megmutatja, hogy az Isten igazságossága nemcsak engedi őt, hogy irgalmas legyen azokhoz, a kiknek hitök van benne, de kötelezi is hogy az legyen, miután Isten és a Krisztusban való hit által bűneink megbocsáttatnak és tiszta szeretet foglalja el azok helyét.

Ez a gondolat, a mi Pál iratain áthuzódik. Ő a hitben erőt lát, a mely ugy megtisztítja a lelket, hogy a megbocsátást Isten tényévé teszi, a melyben irgalom és igazság találkoznak, hűség és béke csókolják egymást. A hit elveszi attól való félelmünket, hogy mi nem találunk bocsánatra valamely bűnhődés, vagy az isteni igazságnak való elégtétel nélkül. Krisztus, Pál szerint, minden áldozás és en-

gesztelő áldozat helyét betölti; ő a mi kibékülésünk és elégtételünk lesz; az isteni szeretetet és igazságot oly tökéletesen jelenti ki, mint bűneink bocsánatát. Ő meghalt, hogy teljessé tegye az égi kegyelem nyilvánulását. Minden áldozat bevégződött benne. A ki őt látja, az atyát látja, a kinek ő képmása.

Pál tana röviden így összegezhető: Krisztus az isteni szeretetnek a bűnösökhöz való oly nyilvánulása, hogy mindazoknak, a kik bűnbánólag biznak ama szeretetben, elkövetett bűneik megbocsátatnak, kibékülnek Istennel és érintkezésbe jönnek vele, mint atyákkal és barátjokkal.

Krisztus halálának czélja tehát az volt, hogy kibékítse az embert Istennel, nem pedig Istent az emberrel. Erről beszél Pál mindenütt, de arról sehol sem, hogy Isten békült ki az emberrel. 2. Korinth. V.19. Róm. V.10. Efész. II.13.

Ily módon az elégtételnek minden elmélete, a mely feltételezi, hogy Krisztus halála Istent hajlandóvá tette a megbocsátásra, összeomlik a szentírás folytonos ellenkező állításaival szemben.

„Örvendenek Isten angyalai a megtérő bűnös felett.“ Világos e mondatból, hogy ha a bűnös bűnét igazán megbánja, a bűn rossz-sága eltűnik. Azonban a bűnbánat nemcsak a rossz tett nyomorának érzetét foglalja magában, hanem azt a hitet is, hogy mi a rosszat legyőzhetjük. Ha ez a hitünk meg van, hinnünk kell az isteni bocsánatban és segítségben. Az akadályt a lelkiismeretből kell elmozdítani, a mely mindig vádol minket, hogy nincs jogunk Isten szeretetére s nem vagyunk érdemesek arra, és hogy Isten bizonyosan nem szerethet minket, a míg saját erőnkéből magunkat jobbakká nem teszszük. Jézus a tökéletes jóság egy sugara, a mely az egek-egéből kisugárzik és mutatja nekünk bűnösöknek Isten szeretetét az ő önfeláldozó szeretetével. Ez nekünk reményt és bátorságot ad. Ha Jézus ez az isteni szép jelenség, hajlandó meghalni munkája közben, hogy segítse a nyomorultat és bűnös embereket, Isten nem végtelenül hajlandóbb-e, hogy segítse őket? Ha Jézus valami érdemest lát bennök a megmentésre, akkor Isten is lát azt. Ha Isten minket megmenteni kíván, hitünk van, hogy megszabadulhatunk. Ekkép Jézus halála helyettes szenvedést foglal magában, nem pedig helyettes büntetést.

E helyettes szenvedés erejét megvilágítva látjuk az emberiség javáért történt minden nemes önfeláldozásban. Jézus halála, miként egész élete, nem kivételes, hanem képviselési. Az ő halálának ereje abban rejlik, hogy az a legnemesebb példája a jónak, a mely embertársai javáért bármely ember önfeláldozó szeretete által véghez vitetett.

Csak ilyen áldozatok látásával győződnek meg az emberek az önzetlen szeretet valóságáról. Midőn meggyőződünk, hogy az ember ekkép szeretheti embertársát, el tudjuk hinni, hogy Isten is szerethet minket. Ily módon minden helyettes szenvedése az embernek az emberért oda irányul, hogy az embereket Istenhez vezesse. Midőn hitünk van az önzetlen szeretetben, az elem a lélek belsejében van, mely előbb-utóbb kiüzi a bűnt; és ekkép Isten, a ki a gyümölcsöt a virágban, a virágot a bimbóban, a bimbót és növényt a magban látja, úgy fogad be minket, mint a milyenek ezután leszünk s nem csupán a milyenek most vagyunk.

Láthatjuk tehát, mint általános törvényt, hogy az embernek az emberhez való helyettes szenvedése nélkül a világ soha sem fog fölebb haladni az Isten szeretetében. A miként Krisztus szenvedett értünk és bűneinkért, úgy nekünk is késznek kell lennünk, hogy szenvedjünk másokért és az ők bűneikért. (Filipp II., 1—11.)

Mi tehet eleget a bűnért? A pogány világ felelete ez: eleget tehetünk bűneinkért áldozatok, önfeláldozás és önkínzás által, hogy Istent kiengeszteljük. Alázzuk meg magunkat előtte, és ajánljuk fel neki legjobb dolgainkat; vigyük templomába vagyonunkat, boldogságunkat és életünket. Ez a pogány felelet ismétlődik a keresztény országokban, midőn az emberek azt gondolják, hogy Isten áldozatokat kíván és nem tud megbocsátani, ha csak valaki nem szenved, hogy őt kiengesztelje.

A keresztény felelet és Pál felelete ez: semmit sem adhatunk Istennek; Isten kell hogy mindent adjon nekünk. Fajunk legjobbjai és legnemesebbjai megmutatták nekünk Isten képét az ők önzetlen feláldozásukban, hogy embertársaikat a bűn és vétkeesség hatalmától megmentsek. Az egyedüli lakolás a bűnért abban áll, hogy azt hagyjuk el és bizzunk abban a főséges szeretetben, a mely az angyalok és arkangyalok során keresztül tekint le reánk és végtelen szánalommal nézi az emberiség fájdalmát és bűneit a földön. Isten semmi engesztelést, semmi áldozatot sem kíván. Mert az Istennek való áldozás bánatos lélek; a törődött és bánkodó szívet, oh Uram, te nem akarod megvetni. Az, a ki nem kímélte az ő saját fiát, hanem értünk adta, miként nem fogna ő vele mindent őszintén adni nekünk? Mert ti ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztus bőkezűségét, hogy ő jóllehet gazdag volt, mégis érettetek szegény lett, hogy ti az ő szegénysége által lehessetek gazdagok. (2. Kor. VIII. 9) Bizonyára az igazért is nehezen hal meg az ember; jóllehet lehetséges, hogy meghaljon az olyan emberért, a ki néki hasznos volna, hogy egy olyanért meg-

haljon, a ki elég jó volt, szeretett. Az Isten pedig irántunk való szeretetét abban mutatta meg, hogy mikor még bűnösök volnánk, Krisztus érettünk meghalt. (Róm V. 7. 8.) Annál kevésbé tanítja Pál, hogy Istent előbb meg kell engesztelni, hogy megbocsásson. A mikor még bűnösök voltunk, ő szeretett minket. Jézus kibékítő halála előtt, az ő helyettes áldozata előtt, Isten könyörült a világon. Ez az állítás megczáfolja azt az elméletet, a mely azt tanítja, hogy valami engesztelést kellett tenni Istennek a végből, hogy megbocsáthasson.

VARGA DÉNES.

HUSVÉTI HYMNUS.

Kar.

Hozsánna néked
Nagy Mesterünk,
Kinek feltámadásán
Örvendezünk!

Igédben élsz
Megdicsőülve,
Az Ur kegyének,
Jobbjára ülve.

Magándal (solo.)

Feltámadott az ige,
A sir nehéz kövét
Órjás erővel
Rombolta szét . . .
S ki egykor hirdeté,
Megdicsőítve
A halhatatlanság
Egébe vitte . . .

Kar.

Hozsánna néked
Nagy Mesterünk,
Kinek feltámadásán
Örvendezünk!

Magándal.

Enyészet, rothadás
Nem éri azt,
Mi égi származásu,
Mi szent, igaz.